

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

27. septembril 1937. a.

Nr. 9

VIIETEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:		Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hinnad:
Aastas Kr.	5.—	Tallinnas, Roosikrantsi nr. 12.	1 lhk. Kr. 40.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas „	2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	20.—, ¼ lhk. Kr. 10.—, ⅛ lhk.
1923. aastak „	—50	Jooksvad arved: Eesti Pangas nr.	Kr. 5.—.
1924.—1935. a. ä „	2.50	609, E. Rahvapangas nr. 991 ja	Dokumentide kaotamise kuulu-
		Põllumeeste Keskpangas nr. 728.	tused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Perekonnakirjade pidamisest omavalitsustes	Lk. 131
Vallaomavalitsuste eelarvete täitmisest	
1935/36. aastal „	135
Vallaomavalitsuste 1937/38. a. eelarvete üld-	
kokkuvõtted „	136
Katseline vaatlus abielluvusest ja sündivu-	
sest ühes Põhja-Eesti vallas „	138
Mõningaid mõtteid uue Vallaseaduse puhul	„ 141
Küsimusi ja vastuseid „	143
Kuulutusi „	130

a3

KUULUTATAKSE MAKSVUSETAKS:

1. August Karli pg. Koorti hobusepass, väljaantud Taagepera vallavalitsusest 28. septembril (aasta teadmata) nr. 2 all järgmiste tundemärkidega hobusele: tumekõrb täkk, 150 sm kõrge, sündinud umbes 1920. a.

Omavalitsuse**kantseleimargid**

25-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu**büroost**

hinnaga 25 senti poogen (100 tükki).

**Eesti Omavalitsuste ja Ühis-
tegeliste Asutuste Kindlus-
tus A.-S.****„OMA“**

Seltsi omanikeks-peremeesteks on omavalit-
sused, pangad ja põllumajanduslikud ühi-
sused

**Suurem ja
edurikkam
koduma
kindlustusettevõte**

Seltsi juhatus: Tartus, omas majas Riia t. 41.
Telef. 3-44 ja 16-12.

Osakonnad: Tallinnas, Rakveres, Võrus,
Viljandis, Pärnus, Tõrvas ja Kuressaare

Kaastöölisele ja tellijatele!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on soovitatav, et avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga; eriti soovitatav on masinakiri ridade laiema vahega. Toimetus jätab enesele õiguse käsikirja lühendada ja keeleliselt korrigeerida. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurdelisatud soovil.

Ajakirjas antakse vastusi tellijate küsimustele. Kui keegi tellijaist soovib saada vastuse enne järgmise numbril ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus posti kaudu kätte, kui selleks on lisatud juurde 10-ne sendiline postmark. Toimetus jätab enesele õiguse avaldada ka kirjateel saadud vastused, kui küsimused põhimõttelised ja üldhuvilised. Küsijate nimesid ei avaldata, kuid küsijatele, kes oma nime ega aadressi ei teata, ei vastata.

Perekonnakirjade pidamisest omavalitsustes.

Oskar Angelus.

Kuni 1. juulini 1926, s. o. kuni praegu maksva Perekonnaseisu seaduse (RT 191/192 — 1925) kehtimahakkamiseni ei valitsenud meil perekonnaseisu muudatuste registreerimise alal ühtlast korda. Üldreeglina registreerisid perekonnaseisu muuteid vaimulikud, kusjuures igas kirikus peeti vastavaid raamatuid erivormi järgi, mis erinevad üksteisest nii neisse märgitavate andmete kui ka keele suhtes. Nii märgiti luteriusu koguduste sünniraamatuisse vastsündinu sünnikoht, mida apostliku-õigeusu koguduste sünniraamatuisse ei märgitud. Teiselt poolt kanti apostliku-õigeusu koguduste sünniraamatuisse vastsündinu vanemate päritolu koht, mida luteriusu koguduste kõnesolevasse raamatuisse ei kantud. Raamatuid peeti peale eesti keele veel saksa ja vene keeles.

Üldist perekonnakirjade pidamise korda ei olnud, s. o. sarnase registri pidamist, kuhu märgitakse kõik isiku perekonnaseisu muudatused sünnist surmani. Õige küll: luteriusu kogudusis peeti nn. personaalraamatuid (hingekirjaraamatuid, koguduse liikmete nimekirja raamatuid), kuid ka need juba vene ajal ametlikeks tunnustatud raamatud ei täitnud kaugeltki neid ülesandeid, mida tuleb nõuda perekonnaregistrilt: neis raamatuis pandi pearõhk koguduse liikme suhetele usuelule ja kogudusele (millal käis leeris, kas ja millal käis armulaul), mitte aga andmestikule perekonnaseisu muudete alal. See tõttu juhtuski — ja seda võrdlemisi sageli — et andmed isiku kohta personaalraamatu ja meetrikaraamatute järgi läksid nime, perekonnanime, sündimise aja, vanemate nimede jne. osas lahku, eriti siis, kui isik läks üle ühest kogudusest teise.

Riigikogu poolt 12. novembril 1925 vastuvõetud Perekonnaseisu seaduse kehtimahakkamisega pandi meil maksma perekonnaseisu muudete registreerimise alal üle riigi senisest korrast lahkuminev ja — mis peasi — ühtlane kord. Ühtlasi korraldati seadusega ka perekonnakirjade pidamine.

Perekonnaseisu seaduse § 1 järgi „iga Eesti Vabariigi kodaniku üle peetakse perekonnakirju kodaniku alalise elukoha linna, alevi- või vallavalitsuses“.

Kui Perekonnaseisu seadus oli eelnõuna arutusel Riigikogu üldkomisjonis, siis tekitas

muide see paragrahv kõnelusi, kaheldi kas selle paragrahvi eeskirju saab üldse lähemas tulevikus ellu rakendada ja arvati, et kodanike perekonnakirjade korraldamine võtab aastakümneid aega. Juba tol korral seletati Siseministeeriumi esindajate poolt, et see korraldamine toob endaga kaasa kahtlemata palju tööd omavalitsuste perekonnaseisumetnikele ja sekeldusi kodanikele, kuid see on paratamatu, kusjuures perekonnakirjade korraldamise eeskiri viiakse ellu aegamööda, nii et võib arvata, et umbes 10 kuni 15 aasta jooksul on see töö tehtud. Tegelikus elus ongi nii talitatud ja aeg pole enam kaugel, mil kõigi Eesti kodanike perekonnakirjad on korras, välja arvatud vahest nende omad, kes alaliselt viibivad ja juba kauemat aega on viibinud välismaal.

Teatavasti on Siseministrilt 28. novembril 1934 antud Perekonnaseisu seaduse juhtnööride muudatusega (RT 102 — 1934) perekonnakirjade korraldamise lõpptähtajaks määratud 1. jaanuar 1938.

Eeltähendatud tähtaeg on lähenemas ja sel puhul lubatagu lühidalt meelde tuletada kõigepealt seda teed, mida on möödunud 11 aasta kestel käidud kodanike perekonnakirjade korraldamise nõudmise järk-järgulisel elluviimisel.

Perekonnakirjade kordaseadmise tähtaega korraldab Siseministri juhtnööride Perekonnaseisu seaduse kohta § 60 (RT 48 — 1926 ühes hilisemate muudatustega). Tähendatud paragrahv oma algkujul seab üles nõude, et korraldataks vastavas omavalitsuses arvates 1. juulist 1926 (s. o. Perekonnaseisu seaduse kehtimahakkamise päevast) iga vastsündinud Eesti kodaniku perekonnakirjad, kelle sünd registreeritud perekonnaseisumetniku või välisriigi meie diplomaatliku esindaja, resp. ametkonsuli juures või välisriigi perekonnaseisu registreerimise asutuses. Sama paragrahvi eeskirjade järgi korraldatakse samast tähtpäevast alates Eesti Vabariigi kodakondsusse võetud välismaalaste perekonnakirjad.

24. jaanuaril 1927 täiendati juhtnööride § 60 (RT 10 — 1927 kehtivusega 13. veebruarist 1927) ses mõttes, et võimaldati kõigile kodanikele, kes avaldasid selleks soovi, korraldada oma perekonnakirju, kohustades vastavate omavalitsuste perekonnaseisu-

ametnikke avama sooviavaldajate jaoks perekonnaregistris erilehekülgi.

Siseministrilt 24. oktoobril 1927 Perekonnaseisu seaduse kohta antud juhtnõotide § 60 täiendusega (RT 97 — 1927) laiendati perekonnakirjade korraldamine alates 1. detsembrist 1927 veel neile Eesti kodanikele, kelle abielu või kelle laste sünd registreeriti pärast nimetatud tähtaega.

Järgmine juhtnõotide § 60 täiendus toimus 20. märtsil 1931 (RT 27 — 1931), millega perekonnakirjade korraldamine tehti sunduslikuks, arvates 1. aprillist 1931, peale ülalmainitud isikute veel neile Eesti kodanikele, kes sündinud enne 1. juulit 1926, kelle vanemate abielu või laste sünd registreeritakse pärast 1. aprilli 1931, kui nad elavad vanematega ühises alalises elukohas ja ei moodusta iseseisvat perekonda. See täiendus toimus muide paljude omavalitsuste perekonnaseisuametnike soovil, kes tegelikult olidki hakanud korraldama siin nimetatud isikuile perekonnakirju, et haarata võimalikult rohkem inimesi ja kiiremini edasi jõuda perekonnakirjade üldisel korraldamisel, kellele aga sageli tegid takistusi kodanikud, kuna sarnaste isikute perekonnakirjade korraldamine polnud juhtnõotidega veel ette kirjutatud (vt. ka J. Kadaja artikkel „Eesti Politseilehes“ nr. 3 — 1929 „Perekonnaseisu seaduse juhtnõotide täiendamise vajadusest“). Kõnesolevas juhtnõotide § 60 täienduses esineb esimest korda sanktsioon perekonnakirjade korraldamise nõudmise täitmatajätmise eest (nüüd maksvuse kaotanud RNS § 29).

Samal ajal aitas ka Riigikohus kaasa perekonnakirjade korraldamisele, andes 14. märtsil 1931 Siseministri sellekohasel ettepanekul kohtuasutusile juhtnõõriks, et juhtudel, kui asjaosalised peavad esitama tunnistusi perekonna koosseisu üle alates 1. juulist 1926, kohtuasutised nõuavad neilt vastavaid tunnistusi, mis on antud välja omavalitsuste perekonnaseisuametnikelt (RT 27 — 1931, art. 167).

Viimane — järjekorralt juba neljas — Perekonnaseisu seaduse kohta antud juhtnõotide § 60 muudatus toimus 28. novembril 1934 (RT 102 — 1934), mil maksvusega 1. jaanuarist 1935 tehti sunduslikuks kõigile määralisile ja ülemääralisile riigi- ja omavalitsuse ametnikele ja teenijaile ning nende perekonnaliikmeile (naine ja alaealised lapsed) korraldada oma perekonnakirju. Tegelikult viidi viimane korraldus läbi juba enne juhtnõotide maksmapanemist. Sis- ja Kohtuministeriumis kirjutati ministri

käskkirjaga 17. oktoobrist 1931 nr. 42 ametnikele ja teenijaile ette korraldada perekonnakirjad hiljemalt 1. maiks 1932. Samuti talitati Siseministri ettepanekul ka teistes riigiasutustes: Riigikontrollis — käskkirjaga 17. septembrist 1932, tähtaeg 1. veebruar 1934; Hariduse- ja Sotsiaalministeriumis — ringkirjaga 17. septembrist 1932, tähtaeg 1. veebruar 1933; Riigikogus — teadaandega Riigikogu kantseleile 19. septembrist 1932, tähtaeg 1. detsember 1932; Sõjaministeriumis — käskkirjaga 23. septembrist 1932, tähtaeg 1. mai 1934; Põllutöoministeriumis — käsuga 4. oktoobrist 1932, tähtaeg 1. detsember 1933; Välisministeriumis — korraldusega 3. novembrist 1932, tähtaeg 1. veebruar 1933; Majandusministeriumis — korraldusega 5. jaanuarist 1933, tähtaeg 1. november 1933; Teedeministeriumis — käskkirjaga 10. juunist 1933, tähtaeg 1. veebruar 1934. Peale selle olid mitmed omavalitsused Tallinna linnaga eesotsas oma algatusel juba varem nende teenistuses seisvaile isikuile teinud ülesandeks korraldada oma perekonnakirjad.

Tähtsal määral aitas kaasa perekonnakirjade korraldamisele kahtlemata perekonnanimede ja nimede eestistamise aktsioon, kuna nimede ja perekonnanimede muutmiseks tuleb Perekonnanimede korraldamise seaduse (RT 91 — 1934) § 10 p. 1 ja § 5 põhjal korraldada perekonnakirjad enne muutmise toimingut alustamist.

Eeltoodust nähtub, et perekonnakirjade korraldamise teostamine polnud lihtne, selleks oli vaja peale teiste korralduste ja teiste riigi- ja omavalitsusasutuste poolt ettevõetud sammude tervelt neli korda täiendada Perekonnaseisu seaduse juhtnõõre enne kui jõuti nii kaugele, et saadi maksma panna eeskiri kõigile kodanikele korraldada oma perekonnakirju.

Muidugi oleks võidud kohe Perekonnaseisu seaduse kehtimahakkamisega panna maksma perekonnakirjade korraldamise sundus kõigile kodanikele, kuid see oleks väga tülikas olnud kodanikele ja peale selle nõudnud riigi-, eriti aga omavalitsusasutusi erakordselt suuri kulusid ja selleks ettevalmistatud ametnike arvu tunduvalt suurendamist.

Nüüd tekib küsimus: kas suudavad omavalitsused antud tähtjaks — 1. jaanuariks 1938 — tõesti ka viia läbi perekonnakirjade avamise kõigile kodanikele, ning kuidas talitada eitaval korral.

Mis puutub küsimuse esimesse ossa, siis kahtlen väga, et suuremad omavalitsused,

eriti linnad, suudaksid juhtnööride eeskirja täita seatud tähtjaks. Minul olevail andmeil on näiteks Tallinnas praegu avatud ümarguselt 95 000 kodanikule perekonnakirjad. Kui võtta Tallinna linna elanike arvuks 140 000 ja arvestada seda, et mainitud 90 000 seas leidub hulk isikuid, kes on surnud, Tallinnast lahkunud jne., tuleb arvata, et Tallinnale on jäänud avada veel umbes 55 000 kodaniku perekonnakirjad. Seda tööd mõne kuu jooksul ei suudeta teha, seda enam, et pealinna perekonnaseisuameti ruumid on liiga väikesed selleks, et vastu võtta seda kodanike arvu, kes praegu ründab seda ametit perekonnakirjade korraldamise, nimede ja perekonnanimede eestistamise ja isikutunnistuste saamise, resp. vahetamise või parandamise eesmärgiga. Teistes linnades on olukord kahtlemata parem, kuid siiski on veel hulk tööd teha näiteks Tartus, Pärnus, Nõmmel, Narvas jne. Ainus linn, kus minu teada asjad praegu juba jones, on Paide ja vist veel Paldiski. Valdadega näib asi parem olevat, kuna seal on elanike väiksema arvu tõttu kergem asja korraldada. Olevat terve rida valdu, kus kõigi kodanike perekonnakirjad on korras (Harku, Illuka, Aaspere, Vasknarva jne.). Teiselt poolt aga kuulub, et on veel hulk valdu, kus kaugeltki veel kõigi kodanike perekonnakirjad pole korras, neis valdades on nähtavasti perekonnaseisuametnikud veidi loiud küsimuse vastu, jättes asja rohkem kodanike ja saatuse hoolde. Kuid ka kõnesoleval alal peaksid perekonnaseisuametnikud üles näitama algatust ja küsimuse korraldamise oskust.

Iseküsimus on muidugi, kuidas kõige otstarbekamalt kasutada ülejäänud aega selleks, et tähtjaks jõuda kodanike perekonnakirjade korraldamisega lõpule. Suuremates linnades, kus asi veel pooleli, võiks kodanikke, kelle perekonnakirjad veel korraldamata, kutsuda perekonnaseisuametisse politseijaoskondade järgi või aga perekonnanimede algtähe tähestiku järjekorras, väiksemates linnades — elukoha tänavate järgi või samuti perekonnanimede algtähe tähestiku järjekorras. Valdades näib kõige otstarbekam olevat inimesi kutsuda vallamajja külade järgi, nagu tegelikult on toimunud paljud vallasekretärid. Mõnes perekonnaseisuametis tarvitavad perekonnaseisuametnikud töö lihtsustamiseks kodanikele perekonnakirjade korraldamise tähtja andmiseks ja perekonnaseisuametisse kutsumiseks trükitud blankette, mis minu arvates on täitsa otstarbekohane.

Mis sünnib siis, kui kodanik pole oma perekonnakirju korraldanud juhtnöörides antud tähtjaks? See võib sündida — rippuvalt kodanikust enesest või perekonnaseisuametnikust. Nagu nägime, pole kõigil perekonnaseisuametitel puht-tehniliselt võimalik korraldada kõigi kodanike perekonnakirju 1. jaanuariks 1938 (näiteks Tallinnas). Kuna siin pole kodanik milleski süüdi, ei saa teda ka võtta vastutusele. Iseasi on, kui kodaniku perekonnakirjade korraldamata jätmist põhjustab kodaniku hooletus. Sarnasel juhtumil annab perekonnaseisuametnik pärast 1. jaanuari 1938 kodanikule tähtja perekonnakirjade korraldamiseks ja — kui kodanik ei pea kinni temale määratud tähtjast — teatab loost politseile kodaniku vastutusele võtmiseks Kriminaalseadustiku § 123 põhjal.

Nüüd lõpuks veel perekonnakirjade korraldamise tehnilisest tööst. Üldiselt on omavalitsuste perekonnaseisuametnikel selge, kuidas neid korraldada, pikaajaline praktika on annud tulemusi, eksiarvamisi ja — samme juhtub harva. Siiski tuleb sellel küsimusel peatuda, kuna mõned ebasoovitavad nähted sel alal korduvad üle riigi.

Perekonnanimede eestistamisega seoses olevad küsimused on näidanud, et paljudele kodanikele avatakse perekonnakirjad mitmes omavalitsuses, mille tagajärjeks on muide ühe ja sama kodaniku ühe ja sama perekonnanime mitmekordne eestistamine, mõnel juhul isegi nii, et kodanikule anti ühes omavalitsuses üks ja hiljem teises — sootuks teine eestipärane perekonnanimi. Sarnaste nähete vältimiseks tuleb omavalitsuse perekonnaseisuametnikul enne perekonnakirjade korraldamisele asumist kindlaks teha, kas vastava kodaniku kohta ei peeta perekonnakirju mõnes teises omavalitsuses. Selleks on soovitatav, et perekonnaseisuametnik küsiks kodanikult, kas temale ei avatud perekonnakirjad mingi perekonnaseisu muudatuse tõttu, sest tihti kodanikud ise ei ole sugugi teadlikud ses küsimuses. Kui näiteks selgub, et kodanik abiellus pärast 1. detsembrist 1927 või registreeris lapse sünni pärast seda tähtaega, on selge, et tema kohta juba peetakse perekonnakirju.

Perekonnaregistrisse tehakse teadupärast sissekanded vastavate aktide, protokollide, tunnistuste ja kohtuotuste põhjal (juhtnööride § 61, RT 48 — 1926). Aktide all on mõeldud ka perekonnateatistid, mis on välja antud kuni 1. juulini 1926 peetud luteriusu nn. personaalraamatute põhjal. Viimased aga pole tihti täpsed, nagu ülal nägime ja

nagu seda teavad omavalitsuste perekonnaseisuametnikud. See nähe ilmnes eriti teravalt jällegi perekonnanimed ja nimede eesistamise aktsioonil. Sageli selgus, et näiteks isiku perekonnanimi sünnimeetrikaraamatu järgi oli sootuks teine kui personaalraamatu andmete järgi, mistõttu juhtus, et muudeti olematu isiku perekonnanimi (kui aluseks võeti personaalraamatu andmed). Seepärast on soovitatav, et omavalitsuste perekonnaseisuametnikud korraldaksid kodanike perekonnakirju võimalikult meetrikaraamatute põhjal väljaantud tunnistuste või teatiste järgi, sest maksva korra järgi juhtudel, kus personaalraamatute andmed erinevad meetrikaraamatute andmetest, on viimased mõõduandvad, meetrikaraamatud on meil andmete algallikaks. Sel puhul tuleb veel kord perekonnaseisuametnike tähelepanu juhtida sellele, et apostliku õigeusu kogudusis sisseseatud personaalraamatud (liikmete nimekirjad) üldse pole avalikõigusliku iseloomuga, vaid koguduse eraraamatud, mispärast nende raamatute põhjal väljaantavatel teatisil jne. ei ole juriidilist maksvust.

Eriti viimasel ajal korduvad juhud, kus omavalitsuste perekonnaseisuametnikud saavad kodanikke nende perekonnakirjade korraldamisel perekonnaseisuametnike-vaimulike juurde, kes kodanikule pidavat seletama, missuguseid dokumente tema vajab perekonnakirjade korraldamisel ja kust neid saada. See on kodaniku ja ühtlasi ka perekonnaseisuametniku kimbutamine ja kodaniku ebaõigele teele saatmine. Perekonnaseisuametnikud-vaimulikud on niisuguste kodanikega püsti hädas, nagu selgub mitmest Siseministeeriumile saadetud kaebusest: kodanik arvab, et õpetaja ei taha anda talle vajalikke seletusi ja tunnistusi, ja ei taha uskuda, et sama õpetaja sageli parima tahte juures ei saa aidata. Perekonnakirjade korraldamine on terves ulatuses ainult omavalitsuste perekonnaseisuametnike ülesanne, kes ei tohi osa oma tööst katsuda veeretada teistele, eriti seepärast mitte, et omavalitsuste perekonnaseisuametnikud on ainsad perekonnaseisuametnikud, kes on kohustatud ja õigustatud pidama perekonnakirju. Samuti tuleb omavalitsuste perekonnaseisuametnikel, kes nõuavad dokumente perekonnaseisuametnikelt-vaimulikelt, võimalikult täpselt tähendada nõudmises andmed, mille tõestamist nad dokumentidega nõuavad. Perekonnaseisuametnikud-vaimulikud teevad valdavas enamuses perekonnaseisuametniku tööd tasuta, mispärast pole soovitatav neid koormata asjata tööga,

kui küsimus on teisiti korraldatav. Samuti pole sünnis perekonnaseisuametnikule-vaimulikule saata dokumente võrdlemiseks, kas neis mägitud andmed on õiged. Omavalitsuste mitmed perekonnaseisuametnikud kipuvad unustama, et nad pole perekonnaseisuametnike-vaimulike ülemusiks, vaid nad on teataval määral ja teatavate ülesannete täitmisel ametivennad. Siseministeeriumil on küllalt ülesandeid ja ei saa alatasa lahendada lahkavamusi ja isegi tülisid, mis tekivad eeltoodud nähete põhjal. Ja siis veel: omavalitsuste perekonnaseisuametnikud peaksid veidi uurima andmeid, mida nemad nõuavad perekonnaseisuametnikelt-vaimulikelt, enne nende põhjal dokumentide nõudmist, siis jäävad ära sarnased juhud nagu hiljuti sündinud lugu, kus omavalitsuse perekonnaseisuametnik nõudis perekonnaseisuametnikult-vaimulikult teatise abielu registreerimise üle, mille sama omavalitsuse perekonnaseisuamet ise oli registreerinud!

Perekonnakirjade korraldamine on nõudnud ja nõuab veelgi, nagu alul mainisin, perekonnaseisuametnikelt hulga tööd ja kodanikelt palju askeldamist, kuid see oli ja on üleminekuaja paratamatu nähe. Kui aga kõigi kodanike kohta on kord avatud perekonnakirjad omavalitsustes, tulevad perekonnaregistrisse sisse kanda ainult jooksvad perekonnaseisu muudatused, mis enam minceid raskusi ei tekita. Tehtud töö kahtlemata tasub nähtud vaeva. Kui mõni kodanik endise korra juures tahtis tõestada oma perekonnaseisu, tuli tal mõnel korral nõutada kümnest ja isegi rohkem kohast tunnistusi (näiteks pärandusprotsesside puhul) ning võis juhtuda, et hangitud tunnistused veelgi ei andnud selget ja tarvilikku ülevaadet perekonnaseisu kohta, kuna nagu juba tähendatud, kogudused pidasid meetrikaraamatuid — dokumentide algallikaid — erinevate vormide järgi ja sageli kahjuks puudulikult, milline viimane asjaolu oli suurelt osalt tingitud ka kodanike süüst, sest andmed märgiti raamatutesse tihti kodanike suuliste seletuste põhjal, kes aga nagu nüüd selgub tihti eksisid andmete esitamisel. Perekonnakirjade korraldamisega kaovad need puudused. Kodanikel endil on kerge asju ajada. Perekonnaseisu tõestamiseks on vaja vaid esitada vastava omavalitsuse perekonnaseisuametilt väljaantud perekonnaseisu tunnistus, ja ametasutisil, kus vaja tõestada kodaniku perekonnaseisu, on lihtne seda tõestist saada ja tarbekorral kontrollida.

Vallaomavalitsuste eelarvete täitmisest 1935/36. aastal.

A. Loorits.

(Järg.)

1935/36. aasta tuludest on aasta lõpul arvestatud saadajäänuks (vt. tabel 2 „Maaomavalitsus“ nr. 8 — 37. a.) ja kantud eelarvete deebitoride arvetele kr. 256.626,60, seal hulgas isikumaksu võlgasid kr. 133.642,07, millede kättesaamine ei ole millegiga kindlustatud, osutub kahtlaseks. Samuti osutub kahtlaseks muude saadajäänuks arvestatud tulude tõelikkult saamine, välja arvatud vahest kinnisvaramaksude võlad, milliseid võib pidada kindlustatuks maksustatud kinnisvaradega. Muude hulgas on arvestatud saadajäänuks ja kantud eelarvete deebitoride arvetele seitsmes maakonnas saamatajäänud laenusid ja muid erakorralisi tulusid kokku kr. 43.398,14 ning kolmes maakonnas tulumaksu kokku kr. 234,63, mis kategooriliselt keelatud.

Eelarve saamatajäänud tulude ebaõieti saadajäänuks arvestamine ja sellega näiliste ülejääkide tekitamine põhjustas võtma Vallaseaduse § 183 määrust, et eelarves ettenähtud tulud, mis aasta lõpuks on jäänud saamata, loetakse selle aasta tuludeks, mil nad tegelikult on saadud. Osa valdu on juba varemalt oma eelarvete deebitoridest vabenenud ja deebitoride arve sulgenud. 1935/36. aasta lõpuks sulgesid deebitoride arve 45 valda.

6. Kulusid on arvestatud maksmatajäänuks ilma tõeliku vajaduseta ja jäetud edasi eelarvete kreditoride arvetele üle lubatud aja.

Vallaval. arvep. korra § 65 lubab arvestada makstajäänuks ja kanda eelarvete kreditoride arvele lõppenud eelarveaasta poolelijäänud ehituste jätkamiseks järelejäänud ja vajalikud krediidid ning muude kulude need osad, mis eelarveaasta lõpuks tehtud või kantud, kuid jäid maksmata. Ainult seesuguseid tõelikkult selgunud ja kindlaks kujunenud kulusid võib arvestada makstajäänuks ja kanda eelarvete kreditoride arvele. Eelarvete kreditoride arvele kantud eelmise eelarveaasta makstajäänud kuludest võib jätta ja kanda edasi eelarvete kreditoride arvele veel teiseks järgmiseks eelarveaastaks ainult ehituskrediitide neid osasid, milliseid ei saadud tarvitada või välja anda ka veel esimese järgmise eelarveaasta lõpuks. Kõik muud eelarvete kreditoride arvele kantud

eelmise eelarveaasta kulud mis jäid tarvitamata ja välja andmata ka järgmise eelarveaasta lõpuks, peab kustutatama eelarvete kreditoride arvelt.

Neid nõudeid ei ole kõik vallad vajalikult täitnud.

1935/36. aasta alguseks oli arvestatud eelmiste aastate makstajäänud kuludeks (vt. tabel 5 „Maaomaval.“ nr. 8 — 37. a.) ja kantud eelarvete kreditoride arvetele kõigis maakondades kokku kr. 383.559,33, aasta jooksul neist maksti ära kr. 241.066,66, aasta lõpul arvestati ja kanti edasi makstajäänuks järgmisel aastal kr. 68.876,34, kustutati eelarvete kreditoride arvetelt [383.559,33 — (241.066,66+68.876,34)] kr. 73.616,33, millede maksmiseks polnud tarvidust, mis olid kantud eelarvete kreditoride arvetele asjatult, ilma tõeliku vajaduse selgitamata ja kindlaks tegemata.

1935/36. aasta lõpuks makstajäänuks arvestatud eelmiste aastate kulude (vt. tabel 5 „Maaomaval.“ nr. 8 — 37. a.) kr. 68.876,34 hulgas oli ehituste krediite kr. 11.973,62, millistest võis jätta ja kanda edasi eelarvete kreditoride arvetele järgmiseks 1936/37. aastaks need, mis olid määratud hiljemalt 1934/35. aastal, varemad krediidiid oleks tulnud kustutada. Peale ehituskrediitide 1935/36. aasta lõpuks makstajäänuks arvestatud eelmiste aastate muude kulude kogusummas (68.876,34—11.973,62), kr. 56.902,72 hulgas esines: laenude tasumata protsente ja kustutusosasid, erikapitalide täiendusi, vallaametnikkude ja õpetajate palkasid, postikulused, kantseleikulused, mitmesuguseid majanduslisi kuluseid, mõnel vallal pensionikapitalimakse, ajalehtede ja ajakirjade kuluseid jne. jne. Need kulud oleks pidanud tingimata tasutama, niipalju kui nende tasumine oli kohuslik. Nendest kuludest ei võidud enam midagi arvestada edasi makstajäänuks järgmiseks 1936/37. aastaks, vaid kõik, mis maksmata jäi, oleks pidanud arvetelt kustutatama, nagu määrab Vallaval. arvep. korra § 65. Kui seesugustest tarvitamata jäänud ja seetõttu kustutatud kuludest mõni osa tulevikus peaks tulema maksta, siis see võetagu selle aasta eelarve kuluks, mil ta makstakse, aga ärgu kantagu neid edasi aastast aastasse kreditoride arvele.

Vallaomavalitsuste 1937/38. a

Tulude ja kulude nimetus	Viru		Järva		Harju		Lääne		Saare	
	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
Tulud:										
1. Maksud:										
1. Kinnisvaramaksu valdade osa	121.057,83	16,36	73.506,24	19,92	93.438,55	14,16	73.853,09	17,55	38.091,16	11,74
2. Kinnisvarade lisamaks	58.158,86	7,86	36.260,65	9,83	46.606,63	7,06	31.345,48	7,45	18.794,71	5,79
3. Tulumaksu valdade osa	36.466,67	4,91	16.856,87	4,57	30.825,88	4,67	26.897,—	6,39	17.775,94	5,48
4. Isikumaksud	293.002,—	39,73	150.473,75	40,77	293.528,—	44,49	193.612,25	46,01	127.801,85	39,40
5. Maksud äril. ja tööst. ettev.	45.355,50	6,13	15.057,82	4,08	28.716,88	4,36	10.343,61	2,46	8.842,23	2,73
6. Maksud aurumasinatelt	868,10	0,10	555,75	0,15	955,65	0,14	277,90	0,07	29,90	—
7. Maksud mootoritelt	3.394,65	0,45	2.377,85	0,64	2.708,60	0,42	1.994,79	0,47	1.257,35	0,39
8. Maksud jalgratastelt	16.523,50	2,22	10.021,—	2,71	16.229,—	2,46	14.672,50	3,49	10.433,10	3,22
9, 10, 11. Maksud veoäripid., söi- duhobust. ja töldadelt	91,—	0,01	5,—	—	20,—	—	—	—	—	—
12. Maksud laada- ja turuplats.	3.009,—	0,40	3.200,—	0,87	4.605,—	0,70	2.907,—	0,69	515,—	0,16
13. Maksude viivituse %	12.037,99	1,61	4.012,66	1,09	8.518,43	1,29	4.317,99	1,03	3.812,45	1,18
15. Maksud dokumentidelt	3.809,92	0,50	1.981,25	0,54	2.989,40	0,45	1.945,30	0,46	1.014,—	0,31
16. Maksud jahipidamisest	2.077,—	0,28	990,—	0,27	1.843,—	0,28	969,—	0,23	779,—	0,24
17. Maksud koertelt	1.424,—	0,18	1.193,—	0,32	1.839,—	0,28	625,50	0,15	—	—
18. Maksude sissenõudm. lisaraha	4.795,16	0,64	2.689,06	0,72	4.557,80	0,69	2.905,—	0,69	2.187,—	0,67
19. Suvitismaks	1.162,—	0,15	—	—	—	—	—	—	—	—
Lõbustusmaks	—	—	120,—	0,03	—	—	—	—	—	—
Kokku pkt. I	603.233,18	81,53	319.300,90	86,51	537.381,82	81,45	366.666,41	87,14	231.333,69	71,31
2. Varandused	3.886,94	0,52	2.622,90	0,71	3.930,70	0,59	2.522,17	0,60	638,68	0,21
3. Valdade kapitalid	14.774,41	2,00	3.513,08	0,95	3.257,62	0,49	3.463,26	0,82	685,—	0,22
4. Valdade asutised	11.302,78	1,53	21.085,62	5,72	14.987,94	2,27	3.978,25	0,95	11.922,14	3,67
5. Valdade ettevõtted	1.175,10	0,16	—	—	1.250,—	0,19	3.000,—	0,71	—	—
6. Üldkulude tasud	19.317,37	2,61	9.622,31	2,61	16.526,54	2,51	7.521,52	1,79	5.943,17	1,83
7. Üldtoetused	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Mitmesugused tulud	36.200,35	4,89	3.437,27	0,93	6.700,89	1,02	10.895,57	2,59	6.019,47	1,85
Korralised tulud kokku	689.890,13	93,24	359.582,08	97,43	584.035,51	88,52	398.047,18	94,60	256.542,15	79,09
Erakorralised tulud	49.982,70	6,76	9.498,—	2,57	75.712,53	11,48	22.711,89	5,40	67.861,25	20,91
Tulude kogusumma	739.872,83	100%	369.080,08	100%	659.748,04	100%	420.759,07	100%	324.403,40	100%
Kulud:										
1. Vallavolikogud	12.787,—	1,73	7.177,50	1,94	8.434,85	1,28	7.190,35	1,71	6.357,75	1,96
2. Vallavalitsused	231.415,27	31,28	116.483,20	31,56	193.429,40	29,32	142.160,10	33,79	83.851,91	25,85
3. Sotsiaal-administratsioon	11.210,92	1,53	5.959,—	1,62	8.692,88	1,32	7.631,44	1,81	3.921,05	1,21
4. Heakord	26.862,—	3,65	7.234,48	1,96	16.214,79	2,46	7.082,47	1,68	8.858,60	2,73
5. Haridus	244.652,66	33,08	126.662,12	34,32	204.323,05	30,97	119.649,22	28,44	93.298,89	28,76
6. Hoolekanne	87.169,83	11,69	60.912,—	16,50	92.317,99	13,99	55.724,71	13,24	31.660,01	9,76
7. Valdade ettevõtted	415,—	0,06	—	—	1.080,—	0,16	2.275,—	0,54	—	—
8. Valdade üldvarandused	3.879,50	0,53	445,79	0,13	2.074,49	0,31	581,83	0,14	320,33	0,10
9. Valdade kapitalid	19.729,17	2,67	10.869,63	2,95	7.605,02	1,15	24.289,94	5,77	7.909,40	2,44
10. Laenude ja % tasumine	21.455,26	2,90	7.029,55	1,90	21.024,29	3,19	13.539,63	3,22	9.815,33	3,03
11. Mitmesugused kulud	14.091,45	1,92	8.755,61	2,37	12.515,88	1,90	8.029,93	1,91	4.736,41	1,46
12. Tagavarasumma	16.222,07	2,20	8.053,20	2,18	16.322,87	2,47	9.892,56	2,35	5.812,47	1,79
Korralised kulud kokku	689.890,13	93,24	359.582,08	97,43	584.035,51	88,52	398.047,18	94,60	256.542,15	79,09
Erakorralised kulud	49.982,70	6,76	9.498,—	2,57	75.712,53	11,48	22.711,89	5,40	67.861,25	20,91
Kulude kogusumma	739.872,83	100%	369.080,08	100%	659.748,04	100%	420.759,07	100%	324.403,40	100%

sta eelarvete üldkokkuvõtted

Pärnu		Viljandi		Tartu		Valga		Võru		Petseri		Kokku	
Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%	Kr.	%
70.211,07	10,16	73.436,63	14,27	123.995,15	13,22	29.094,19	14,30	57.903,38	9,73	28.794,02	6,96	783.381,31	13,33
35.140,52	5,00	38.733,14	7,52	63.451,80	6,77	13.308,83	6,55	29.348,66	4,93	45.548,96	11,01	416.698,24	7,09
24.750,75	3,52	20.387,57	3,96	40.303,27	4,30	8.856,44	4,35	28.546,15	4,79	20.011,90	4,84	271.678,44	4,62
279.102,70	39,84	241.622,—	46,94	471.223,08	50,26	95.099,—	46,75	264.074,—	44,36	185.835,15	44,95	2.593.373,78	44,15
21.435,71	3,06	18.446,90	3,58	24.354,77	2,60	12.258,90	6,02	21.504,03	3,61	5.865,05	1,41	212.181,40	3,61
987,65	0,14	1.581,70	0,31	3.066,90	0,34	783,35	0,38	1.602,70	0,27	82,30	0,01	10.791,90	0,18
1.991,05	0,28	2.362,95	0,46	2.201,80	0,23	530,—	0,26	1.216,05	0,20	740,05	0,17	20.775,14	0,35
12.218,75	1,74	9.592,50	1,86	8.292,—	0,88	1.979,50	0,97	4.270,50	0,72	1.207,—	0,38	105.439,35	1,79
—	—	120,18	0,02	66,—	0,01	20,—	—	5,—	—	—	—	327,18	0,01
2.288,25	0,31	1.269,—	0,25	1.442,96	0,15	442,—	0,24	1.307,50	0,22	150,—	0,03	21.135,71	0,36
5.519,05	0,78	5.612,61	1,09	9.569,50	1,02	2.229,53	1,09	8.502,25	1,43	7.267,39	1,75	71.399,85	1,22
2.498,20	0,34	1.986,60	0,39	4.203,05	0,45	992,—	0,49	2.966,90	0,50	2.425,74	0,58	26.812,36	1,46
1.333,—	0,18	1.723,—	0,33	2.038,15	0,21	536,50	0,26	1.148,—	0,19	589,—	0,14	14.025,65	0,24
1.753,—	0,24	2.170,—	0,43	2.970,50	0,31	984,—	0,48	1.461,—	0,24	—	—	14.420,—	0,24
2.379,—	0,32	3.004,75	0,58	5.206,75	0,55	1.369,85	0,67	5.105,—	0,86	6.020,—	1,45	40.219,37	0,68
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.162,—	0,02
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120,—	—
461.608,70	65,91	422.049,53	81,99	762.385,68	81,30	168.484,09	82,81	428.961,12	72,05	304.536,56	73,68	4.605.941,68	78,35
4.530,01	0,65	7.214,57	1,40	10.068,13	1,07	8.332,70	4,09	9.448,53	1,59	571,—	0,14	53.766,33	0,91
4.112,74	0,59	4.655,14	0,90	3.118,25	0,33	2.490,69	1,22	2.294,13	0,39	797,72	0,19	43.162,04	0,73
21.630,03	3,09	13.366,23	2,60	15.166,59	1,62	3.685,56	1,82	19.193,90	3,22	4.213,40	1,02	140.532,44	2,39
2.725,—	0,39	—	—	—	—	—	—	—	—	50,—	0,01	8.200,10	0,14
9.214,78	1,31	6.545,01	1,27	17.209,81	1,84	3.172,81	1,56	10.368,18	1,75	8.143,06	1,97	113.584,56	1,93
750,—	0,11	1.120,—	0,22	50,—	—	200,—	0,10	—	—	—	—	2.120,—	0,04
7.871,63	1,12	7.135,43	1,39	9.675,42	1,03	5.970,13	2,93	4.490,09	0,75	5.191,21	1,25	103.587,46	1,76
512.442,89	73,17	462.085,91	89,77	817.673,88	87,19	192.335,98	94,53	474.755,95	79,75	323.502,95	78,26	5.070.894,61	86,25
187.925,—	26,83	52.646,44	10,23	120.109,44	12,81	11.119,—	5,47	120.582,57	20,25	89.860,73	21,74	808.009,55	13,75
700.367,89	100%	514.732,35	100%	937.783,32	100%	203.454,98	100%	595.338,52	100%	413.363,68	100%	5.878.904,16	100%
9.281,35	1,33	8.384,78	1,63	15.208,30	1,63	4.205,50	2,07	9.354,40	1,57	8.611,50	2,08	96.993,28	1,65
173.426,73	24,76	162.064,32	31,48	311.095,29	33,17	73.795,71	36,27	168.693,32	28,34	115.277,08	27,89	1.771.692,33	30,14
6.848,75	0,98	9.244,76	1,80	13.440,50	1,44	5.114,31	2,51	8.700,13	1,47	7.290,50	1,76	88.054,24	1,50
9.887,39	1,41	8.068,28	1,57	20.075,99	2,14	3.403,—	1,67	12.998,45	2,18	11.403,40	2,76	132.088,85	2,25
162.914,65	23,26	142.928,19	27,77	221.971,96	23,67	50.265,61	24,71	138.441,89	23,25	111.396,81	26,95	1.616.505,05	27,50
86.170,94	12,30	75.606,21	14,69	123.259,59	13,14	37.372,54	18,37	82.414,76	13,84	26.258,50	6,35	758.867,08	12,91
1.936,50	0,28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.706,50	0,09
484,05	0,07	3.876,51	0,75	9.920,85	1,06	1.912,68	0,94	3.077,39	0,52	515,—	0,13	27.088,42	0,46
11.311,40	1,62	10.985,—	2,13	20.616,58	2,20	2.087,—	1,02	7.000,—	1,18	22.316,99	5,40	144.720,13	2,46
18.676,35	2,67	13.584,50	2,64	33.895,42	3,61	4.319,86	2,12	15.031,12	2,52	5.098,52	1,23	163.469,83	2,78
10.804,25	1,54	9.680,53	1,88	20.676,50	2,20	4.454,96	2,19	13.276,09	2,23	8.733,42	2,11	115.755,03	1,96
20.700,53	2,95	17.662,83	3,43	27.512,90	2,93	5.404,81	2,66	15.768,40	2,65	6.601,23	1,60	149.953,87	2,55
512.442,89	73,17	462.085,91	89,77	817.673,88	87,19	192.335,98	94,53	474.755,95	79,75	323.502,95	78,26	5.070.894,61	86,25
187.925,—	26,83	52.646,44	10,23	120.109,44	12,81	11.119,—	5,47	120.582,57	20,25	89.860,73	21,74	808.009,55	13,75
700.367,89	100%	514.732,35	100%	937.783,32	100%	203.454,98	100%	595.338,52	100%	413.363,68	100%	5.878.904,16	100%

7. Eelarvete ülejääke on osalt näilised ja eelmiste aastate ülejääke ei ole kantud tagavarakapitaliks.

1935/36. aasta lõpul on arvestatud tulused saadajäänuks (vt. tabelid 2 ja 4 „Maaomaval.“ nr. 8 — 37. a.) kogusummas (256.626,60 + 87.515,31) kr. 344.141,91 ja kulused makstajäänuks (vt. tabelid 3 ja 5) kogusummas (261.072,14 + 68.876,34) kr. 329.948,48. Eelarvete ülejääke (vt. tabel 6 „Maaomaval.“ nr. 8 — 37. a.) on arvestatud kogusummas kr. 537.090,27.

Kuna tulused on arvestatud rohkem saadajäänuks kui kulused makstajäänuks, siis nende vahe (344.141,91 — 329.948,48) kr. 14.193,43 võrra ülejääk osutus näiliseks, ei olnud veel vallakassadesse tõelikult kogunenud, seisis vaid selle summa võrra saadajäänud tuludes (deebitorides). Tõelik, vallakassadesse tegelikult kogunenud ülejääk oli kogusummas (537.090,27 — 14.193,43) kr. 522.899,84.

Vallaval. arvep. korra § 69 nõuab eelarveliste ülejääkide, sel määral kui need on kogunenud tulude sissetulekutega, kandmist tagavarakapitaliks senikaua, kuni see kasvab 25% suuruseks aasta eelarve korraliste kulude kogusummast. Kuna aruandeaasta lõpuks ülejäägid olid selgunud ja sel määral vallakassadesse kogunenud, et võimaldus eelmiste aastate ülejääkide kandmise tagavarakapitaliks, siis oleks pidanud see ka tehtama hiljemalt aruandeaasta lõpuks nendes valdades, kus tagavarakapital ei tõusnud nõutud suuruseni. Eelmiste aastate eelarvete ülejääkide edasijätmine ja edasikandmine 1936/37. aastaks eelarveliste puudujääkide ja ülejääkide arvele oli lubamatu.

8. Eelarvelisi puudujääke tekitatakse kergelt, neid kordub kestvalt, arvestatakse

ebaõieti ega kaeta tagavarakapitalist.

Eelarvelisi puudujääke tekitab ettevaatamatalt majandamine. Puudujäägi tekkimist võib vabandada mõni suurem üldine õnnetus, mis tabas elanikkonda ja halvab selle maksuvõimet, raskendas tulude õigela ajal laekumist, või mõni vallaasutist tabanud õnnetus, mille parandamine nõudis kiiresti suuremaid erakorralisi kulutusi, millistele kulutustele ei suudetud muretseda eelarve korras sama kiiresti vajalikku katet. Korralikul majandamisel harilikultes oludes, mitme tuhande või mitmeteistküümne tuhande krooniste tulude juures, ei ole vaja tekitada mõne kümne või mõne saja krooniseid puudujääke, nagu neid vallaomavalitsuste aruannetes esineb. Seesugustest puudujääkidest võib ja saab kindlasti ära hoida; neid peab ära hoitama, nagu valdav enamik valdu seda teeb. Mõnel vallal puudujäägid korduvad kestvalt mitmendat aastat, endiste aastate puudujääkidele tekitatakse uusi juurde aastast aastasse, olgugi vanade osaliselt vähendamisega.

Mitmel vallal on puudujääkide kõrval ka ülejääke ja mõlemate — nii puudujääkide kui ülejääkide — saldod esinevad nii eelarveliste puudujääkide ja ülejääkide arvel kui ka arvete seisus; mõnel vallal on ainult arveteseisus kahed — puudujääkide ja ülejääkide saldod.

Mitu valda kannab oma puudujääke edasi ühest aastast teise, igal aastal osaliselt vähendamisega, ei kata seda korraga tagavarakapitalist, milleks see oli küllaldane ja milleks see määratud Vallaval. arvep. korra § 69 kolmanda lõike p. 2-ga.

Esildatud nähted ilmsesid vallaomavalitsuste 1935/36. aasta eelarvete täitmise aruannete ülemaakonnalitest kokkuvõtetest ja on siin selgitatud vaid jälle selleks, et tulevikus teatakse hoiduda nende kordumisest ja toimitakse paremini — ettevaatlikumalt, otstarbekohasemalt ja edukamalt.

Katseline vaatlus abielluvusest ja sündivusest ühes Põhja-Eesti vallas.

A. K.

Valdades pole meil seni tegeletud statistikaga valdkonda puutuvates küsimustes. Selleks pole olnud vallaametnikel aega ega vist ka huvi. Ka puuduvad meil igasugused algelisemadki teadmised statistika alal. Olgu siin toodud vaatlus kõigi oma puuduste ja vigadega näitena, mida võib sel

alal ainult puht-asjaarmastusliku huviga töötnud isik saavutada. Töö tegijale pakub sarnane töö hinnatavat ja väärtuslikku vaheldust igapäeva-töö asjaliku ühekülguse vahel. Veel tähtsam on aga see, et saavutused annavad ülevaate kohapeal olemasolevast olukorrast, kõige sellega nagu amet-

nikku sidudes tihedamalt oma keskuse külge, sest ametnikul on kohapealsetest oludest sarnasel juhul kindel ja üksikasjalik ülevaade. Kuipalju aga on sarnaste vaatlustega saavutatud tulemustel tähtsust üldsuse seisukohast, ei ole käesolevate ridade kirjutaja otsustada. Ometigi pakuks huvi võrrelda saadud tulemusi näiteks mõne Peterimaal sama süsteemi järele korraldatud ja läbitöötatud vaatluse tulemustega.

Vaatlus on nimetatud katseliseks, sest et tema täiuslikkuse kahjuks on asjaolu, et vaadeldava ajajärgu abielud pole kõik arvestatud, vaid vaatluse alt on välja jäänud kuni 1926. aastani sõlmitud abielude hulgast need abielud, mis pole kantud perekonnaregistrisse. Need on aga peamiselt sarnased abielud, mille pooled vanemas eas abiellunud, nii et nad juba viimase aastakümne sees või enne seda surnud. See asjaolu, nagu hiljem näeme, annabki end andmete keskmise juures ka tunda.

Teiseks annab vaatlusele katselise iseloomu see, et käsitatud materjali hulk on liiga väike, sest nagu teada, võib statistika käsitatava materjali liig väikese hulga puhul

anda juhuslikud tulemused, mis on ebatõepärased ja väärtusetud. Kuid vaatlus katseks sellestki seisukohast võib pakkuda teatud huvi.

Vallas on korraldatud umbes 90% elanikkude perekonnakirjad 1060 erileheküljel. Nende 1060 erilehekülje hulgas on 250 erilehekülge, millel on abieluliste naiste perekonnakirjad. Need 250 erilehekülge ongi võetud vaatluse materjaliks. See iseennest juba küllaltki napp vaatlusmaterjal on omakorda liigitatud 10-sse gruppi, igasse gruppi 25 abielu, olenevalt nende sõlmimise ajast. Nii moodustavad I grupi abielud, mis sõlmitud a.a. 1896 ja enne seda, II grupi a.a. 1897—1901 sõlmitud abielud, jne. Abielude liigitamisel 25-sse gruppidesse selgus, et grupid sattusid tabelis toodud aastaajajärkudesse, väljaarvatud paar-kolm abielu, mis tuli kanda teatud grupist naabergruppi, et saavutada arvulist ühtlust. Seejuures õnnelikult sattusid ise gruppidesse just need abielud, millede sõlmimine toimus eriloomulistel ajajärkudel, näiteks V grupp — sõjaaastad, VI grupp — ülemineku aastad, VII grupp — asumise aastad, jne.

Vaadeldavad asjaolud.	Abiellumise ajajärgud (igas grupis 25 abielu)										Üldine keskmine või %
	Enne 1896	1897—1901	1902—1907	1908—1914	1915—1919	1920—1922	1923—1925	1926—1928	1929—1932	1933—1935	
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	
Keskmine vanus abiellumisel:											
1. Naisel	22,8	25,7	25,5	25,5	26,6	25,8	25,4	27,3	26,5	25,4	25,65 a.
2. Mehel	28,8	34,0	32,0	30,0	31,8	33,0	30,4	31,2	31,0	31,2	31,34 a.
I lapse sünd peale vanem. abiellumist:											
3. Enne 9. kuud	4	4	6	10	11	5	7	5	10	6	27,2 %
4. 9—24 kuud	14	18	16	8	9	14	12	10	9	7	46,8 %
5. Pärast 24. kuud	5	1	3	3	3	5	5	6	3	3	14,8 %
6. Lastetud	2	2	—	4	2	1	1	4	3	9	11,2 %
Abieludes on lapsi:											II—VI grupis
7. Üle 5. lapse	8	8	7	8	2	1	—	1	1	—	20,8 %
8. 4—5 last	6	4	8	6	9	7	7	3	1	—	27,2 %
9. 2—3 last	8	6	7	7	8	14	11	16	12	1	33,6 %
10. 1 laps	1	5	3	—	4	2	6	1	8	15	11,2 %
11. Lapsi iga abielu kohta (incl. lastetud abielud)	4,6	3,9	4,0	3,95	3,04	3,0	2,5	2,36	1,76	0,66	7,2 % lastetuid 3,58
Enna vanus viimase lapse sündimisel:											
12. Üle 35 a.	16	11	12	11	12	11	5	5	2	1	49,1 % sünnitanutest
13. Kuni 35 a. (incl.)	7	12	13	10	11	13	19	16	20	15	50,9 % „
14. Kõrgeim vanus	44	46	45	45	43	44	44	40	39	39	
15. Keskmine vanus	36,6	35,0	35,2	37,0	34,3	33,4	32,1	32,5	28,1	26,2	35,0

Sünnid abieludes arvestatud kuni 1. jaanuarini 1937. a.

Abiellumise määra kohta viimase 10. aasta jooksul (1926—1935) võib jõuda selgusele, et see võrreldes üleriiklise keskmise

segaga on ennemini madal kui kõrge. Tuleb vastavate eeltingimuste kohaselt oletada, et tähendatud 10. aasta abielud on kõik pere-

konnaregistrisse sisse kantud. Neid on kolmes grupis kokku 75 abielu, seega aasta kohta 7,5 abielu. Valla elanikkude arv viimasel rahvaloendusel oli 1102, seega saame abielluvuse koefitsiendiks 6,8% 7,3—8,0 üleriiklise keskmise vastu (Eesti arvudes, Riigi Statistika Keskbüroo, 1934).

Vaadeldes abiellunute vanust (põikread 1. ja 2.), näeme, et I grupi abielude juures on see mõlemal abielupoolel palju väiksem järgnevate gruppide keskmisest. See on ka mõistetav, kuna selle ajajärgu vanaalt abiellunud abielupaarid ei ole enam perekonnakirjade korraldamise ajajärgul elus. Üldiselt aga moodustab I grupp parema ja elujõulisema liigi abiellunute, nagu seda näeme selle grupi abielude lasterohkuse ja ema vanaduse kohta viimase lapse sündimisel. Selle tõttu tuleb aga meil selle grupi arvestamisega üldtulemuste väljatoomisel olla ettevaatlik, või tema keskmised üldkeskmiiste tuletamisel sootuks kõrvalda jätta.

Eraldades abiellunute vanuse keskmisest I grupi vanuse (mida tabeli keskmise juures pole tehtud), saame abiellunute keskmiseks vanuseks naisel 26 a. ja mehel 30,6 a., ja kui veel arvestame II ja III grupi võimalikku mõjutust abiellunute vanuse vähendamise suunas, leiame, et abiellunute keskmiseks vanuseks on olnud üldiselt üleriikline keskmine 1927—31. a. (Eelnim. Eesti arvudes).

Olgu siia juurde lisatud, et materjali läbitöötamisel vähe puutus silma abiellumisi vanemas eas, sarnaseid, kus pruudi vanus tõusis üle 45. ja peigmehele üle 60. aasta. Teisalt aga ka abielluvuse vanuse alammääran, või selle ligilähedalegi, laskub abiellujate vanus harva.

Põikridades 3—5 on toodud andmed esimese lapse sünniaja kohta peale vanemate abiellumist. Selgub, et noored abielupaarid pole kaua oodanud oma esimest last. 27-l juhul sajast on esimene laps ilmale tulnud enne 9 kuud peale vanemate abiellumist, 47 juhul on ta sündinud 9—24 kuud peale abiellumist; 15% abieludes on I laps sündinud üle 2 aasta peale vanemate abiellumist ja 11 abielu sajast on lastetud.

Varajaste, enne 9 kuud peale abiellumist sündinud laste % on kõrge, seejuures näitamata selgelt pidevat alanemise tendentsi. Et aga ka 9—24 kuuni sündinud laste % on ka ennemini kõrge kui madal, peab oletama vähem sugulist lodevust meie rahva eluviisides, rohkem aga tahtmist kas-

vatada last (lapsi). Näib, nagu jääksid abiellujad abielude sõlmimisega mõnesugustel põhjustel hiljaks, et nad mitte ei abiellu sellepärast, et neil laps ilmale tulemas, vaid et nad ei hoidu last saamast teadmises, et neil abiellumine ees. Peab ju siiski pidama liig kõrgeks abiellujate vanust (25—30 a.) inimese erootilis-seksuaalelu seisukohalt.

On põhjusi arvata, et abiellujate vanuse nihutab kõrgele nende majanduslik olukord ja kodune elujärg, õigemini elujärje puudumine. Kõnelemata kodutuist taluteenijaist, kes elutsevad ühe aasta ühe teise aasta teise taluperemehe tarenurgas, kes kunagi ei saagi endale omakollet, mis abiellumiseks esimene eeldus, on ka perepoegadel enamal juhtudel küllaltki igasuguseid takistusi, mis ei luba üle minna oma perekonnaelu soetamisele. On talus elamas isa-ema, 2—3 valalist õde-venda, ja kui talus on 2 kambrit ja 1 rehetuba-köök, siis ei ole olemas kuigi soodsaid tingimusi oma perekonna soetamiseks. Nõuded abiellumiseks vajaliku olukorra kohta on ettearenenud tegelikust olukorrast.

Lastetute abielude arvu tuleb pidada väikeseks. 11%-dist lastetutest abieludest saavad lapsi veel paari viimase grupi abielud, nii et lastetuiks jääb vaevalt 10%. Selle osa juures peab juba arvestama ühe või mõlema abielupoole liig kõrge vanusega abiellumisel, või nende loomuliku sigimatusega. Tahtlikust, vähemalt I lapse sünni ärahoidmisest ei saa neil tingimustel olla juttu.

Lasterohkuse küsimuses kipume aga vägisi tulema vastupidisele arvamisele (põikread 7—11). Ennesõjaaegseil aastail (grupid II—IV) oli igas abielus (lastetud kaasarvatud) ligilähedalt 4 last. Sõjaaastal sõlmitud abieludes langes see arv 3,04-le. See langus on mõistetav, kui arvestada aega ja olusid. Kuid laste arv abieludes aga ei tõusegi enam sellelt tasemelt, kuigi olud ja ajad taas on muutunud selle tõusu kasuks. Et 1920—22. aastail sõlmitud abieludes laste keskmine arv tõuseks 4-le peaks neis abieludes igaihes sündima veel 1 laps. See aga osutub täiesti lootusetuks, kui mitte võimatuks, sest 1922. a. (kõige noorem sellest grupist) abiellunud naise keskmine vanus on praegu 39 a., mis on juba kaugelt üle ema keskmise vanuse viimase lapse sündimisel, lähedane aga juba ema võimalikule loomulikule vanusele viimase lapse sündimisel. Sama tulemuse saame VII grupi juures. Selles grupis abiellunud naise vanus on praegu 35—37 a., kuid lapsi abieludes on seni kõigest 2,5. 35-aastane ema aga kesk-

miselt sünnitab oma viimase lapse, nii et laste juurekasv VII grupi abieludes on juhuslik, mis kuigi palju ei suuda anda lisa praegusele laste arvule.

Tabelit lähemalt silmitsedes, peame jõudma veendumusele, et abieludes on hoiatud ära laste sünd hilisemal abieluaastail. Sest näiteks VII grupi naise vanus viimase lapse sündimisel on liig madal naise tõelise vanusega võrreldes. See on aga ka loogilises kooskõlas asjaoluga, et tervelt 17 ema 25-st on ilmale toonud ainult 1—3 last, vastandina sellele aga 6. ja rohkem lapseni pole jõutud üheski abielus, kuigi see oleks võimalik abielus olnud aastate arvu kohta. Osalt ilmneb sama nähe VI grupiski. Kas pole siin tegu meil 1928—32. a. a. valitunud majanduskriisi ja tööpuuduse mõjutusega?

Või peame eeltoodust oletama, et meie rahvas on põhimõtteliselt siirdumas 1—2-lapse süsteemile? Tõuke selleks andis maailmasõda, olukord aga jäigi püsima, kuigi kadusid põhjused, mis olukorra välja kutsusid. On raske oletada, kas see olukord jääb edaspidisekski püsima. Ka oleks liigjulgus seda hakata tuletama juuresolevast tabelist viimase aastakümne abielude kohta, kuna need andmed liig ebaküpsed ja igasugune kuiv matemaatiline arvestus võib anda väärtulemused. Seda aga saab veel kindlasti tabelist näha, et lastetute abielude arv on seni püsinud vähene. Igal tingimusel ei olene lastevähesus käesolevas kirjutises käsitatud keskuses mitte lastetusest abieludes, vaid vähesest laste arvust abieludes.

Abielluva naise keskmine vanus on 25

aastat, ema keskmine vanus viimase lapse sünni ajal on 35 aastat, seega on naine abielus sünnitusvõimeline kõigest 10 aastat. See aeg on liig lühikene, ja seda veel enam, et emad on hakanud hoiduma liig sagedast sünnitamisest tervislikel põhjusil, mille peale aga vaevalt keegi enamal ajal mõtles, või tähelepanu juhtis. Sellest järgneb, et laste rohkuse kasuks oleks asjaolu, kui suudaksime viia abiellujate vanuse paari aasta võrra allapoole. See aga omakorda oleneb majanduslikest võimalusist. Kui saaks taluteenijate korteriolud sarnasteks, et igal neist oleks omakolle, kui saaks anda perepoegadele varemalt kätte nende talud, kui saaks taludes ehitada juurde elamisruume kõrvalistele perekonnaliikmetele, siis abiellujate vanus langeks. Siis võiks ka olude seisukohalt tõesti loota sündivuse kasvu.

On aga väga palju vaieldud, kas üldse, või mil-määral sündivus oleneb majanduslikest põhjustist, nii et polegi kindel, et siin toodud olukorrani jõudmine otsekohe kindlustaks laste sündivuse tõusu. Kuid küsimuse käsitlemine sellelt seisukohalt ei kuulu enam käesoleva kirjutise raamidesse.

Loodan, et käesoleva vaatluse tutvustamine laiemale ringkonnale äratav mõneski omavalitsuse ametnikus huvi oma lähema ümbruskonna lähemaks vaatlemiseks ükskõik mis alal, mis nähe on alati tervitatav. Kui seda on saavutatud, siis on kirjutus ühe oma otstarvetest täitnud. Seda parem, kui sellele lisandub vaatlusel saavutatud tulemuste oluline väärtus laste sündivuse uurimise seisukohalt.

Mõningaid mõtteid uue Vallaseaduse puhul.

Villem Maidre.

Ammuoodatud uus Vallaseadus on ilmunud ja hakkas kehtima alates 1. maist k. a. Selle seaduse puhul tahaksin avaldada mõningaid mõtteid, mis pole iseenesest uued, vaid mis on oma sisult mõnel korral paljude omavalitsustegelaste seas pooldamist leidnud ja millele järele on vajadust tuntud, kuid mis pole vastavat kajastust leidnud uues Vallaseaduses. Olgu juba alguses allakriipsutatud, et käesolev kirjutis ei taha olla Vallaseaduse põhjalik analüüs või kriitika, vaid ainult mõningate mõtete avaldus kehtima hakanud suurseaduse puhul. Neid oleks vaid paar.

1. Vallaseaduse (RT 32 — 1937) § 115 järele võetakse kogukonnamaksu kõi-

gilt valla kodanikelt 20 kuni 60 aasta vanuseni. Sama seaduse § 117 on loetletud need isikud, kes on kogukonnamaksust vabad. Ja nendeks on arvatud peale muude hoolekandel ülalpeetavad (täieliselt hoolekandel ülalpeetavad) ja hoolekandelist abi saavad (osaliselt hoolekandel ülalpeetavad) isikud. Kuid seadus ei vabasta kogukonnamaksust neid puudustkannatavate perekondade isasid ja emasid, kelledele antakse hoolekandelist abi laste ülalpidamiseks. Viimane hoolekandeline abistamise viis on ette nähtud kehtiva Hoolekandeseaduse § 74-as.

Samasugune olukord kehtis ka senises Valla isikumaksu seaduses (RT 50 —

1936, art. 413 § 9. ja 9²), mis ongi üle viidud uude Vallaseadusse. Nii senises Valla isikumaksu seaduses kui ka uues Vallaseaduses on antud vallavolikogudele õigus vabastada kogukonnamaksust üksikuid isikuid nende palvel, kui selleks on mõjuvaid põhjuseid. Seega võivad vallavolikogud vabastada puudustkannatavate perekondade hoolekandelist abi saajate laste isasid ja emasid nende igakordsel palvel kogukonnamaksust, kui nad seda soovivad. Sest otsustamine, kas maksust vabanemiseks ettetoodud põhjus on mõjuv või mitte, on jäetud vallavolikogudele. Sellaseid isikuid ka nende palvelte puhul aga volikogud kogukonnamaksust vabastamiseks kohustatud ei ole.

Tegelikult ongi kujunenud selline olukord, et maavalitsused annavad puudustkannatavatele isikutele laste ülalpidamiseks perioodilist toetusraha, kuid vallaomavalitsused nõuavad samadelt toetusraha-saajalt isikutelt isikumaksu (kogukonnamaksu) ja sageli ei vabasta neid ka nende palvelte puhul maksust. Ometi on nendele isikutele laste ülalpidamiseks toetusraha määratud maavalitsuse poolt põhjusel, et nende isikute perekonnad (lapsed) on just vallavalitsuste andmete järele puudustkannatajaks ning hoolekandelist abi vajajaks tunnustatud.

Sellast olukorda ei saa kuidagi loomulikuks ega korrapäraseks pidada, et maavalitsused annavad puudustkannatajatele perekondadele laste ülalpidamiseks toetusraha, kuid tegelikult osa sellest toetusrahast läheb sinna, kuhu ta pole määratud, s. o. vallaomavalitsustele kogukonnamaksudeks.

Et seda ebasoovitavat nähet kõrvaldada, tuleks Vallaseaduse § 117. täiendada nii, et kogukonnamaksust on vabastatud ka need isikud, kes saavad hoolekandelist abi oma allealiste laste ülalpidamiseks.

See on seda enam põhjendatud, et sellised isikud on väga kehvad, sageli ka veel vigased ja elavad puudustkannatavas olukorras kuid evivad lapsi — meie tuleviku kandjaid ja meie tuleviku lootusi keda ei suuda ilma hoolekandelise toetuseta ülal pidada. Nendelt kogukonnamaksu mittevõtmine, mitte ainult ei kergenda neil laste ülalpidamist, vaid annab ka lasterikastele perekondadele teadmise, et riik tunnustab neid kui laste emasid ja isasid ning tõstab neid erisoodustusse, samuti oleks siis välditud olukord, et hoolekandelised toetused lähevad osaliselt kogukonnamaksude tasumiseks.

2. Vallaseadus näeb ette: 1) et ametisse määrav asutis võib vallasekretäri ajutiselt tagandada teenistuskohustuste täitmisest kuni kohtuotsuse seadusjõusse astumiseni või asja lõpetamiseni, kui vallasekretäri kriminaalkorras vastutusele võtmiseks on vastavale kohtuasutisele esitatud teadaanne vastutusele võtmiseks süüteos, mille eest seaduses on karistusena ette nähtud vangimaja või raskem karistus või kui vallasekretär on niisuguses süüteos eeluurimise või kohtu all (§ 88); 2) et järelevalveasutisel (Siseministeeriumil ja Maavalitsusel) on õigus vallasekretäri teenistuskohustuste täitmisest ajutiselt tagandada eelkirjeldatud põhjustel (§ 200); 3) et Vabariigi Valitsus võib Siseministri ettepanekul vallasekretäri ametist vabastada, kui ta leiab, et vallasekretäri tegevus on riigi või omavalitsuse huvidele kahjulik (§ 201), ja 4) et Siseministril on õigus vabastada ametist vallasekretäri, kui vallasekretär ilmselt ei suuda täita oma ülesandeid; sellega käib kaasas ka vallasekretäri kutse kaotus (§ 202).

Seega uus Vallaseadus näeb ette, kuidas riigivõim reageerib või reageerida võib juhtumitel, kui vallasekretär on korda saatnud kriminaalkorras karistatava ametalase süüteo, kui vallasekretäri tegevus on riigi või omavalitsuse huvidele kahjulik ja kui vallasekretäri tegevuses ilmneb ilmne ametioskamatus. Kuid välja on jäänud seaduse korraldamisest üks väga tähtis alus vallasekretäri tegevuses, nimelt teenistuse huvid. Kuidas reageerida järelevalveasutistel või ametisse määraval isikul, kui ilmneb, et vallasekretäri tegevus all kannatavad teenistuse huvid? Kui vallasekretäri tegevuses ilmneb kahju riigi või omavalitsuse huvidele, siis võib Vabariigi Valitsus teda ametist vabastada, kuid kui tema tegevuse all kannatavad teenistuse huvid, siis ei saa vallasekretäri suhtes midagi lahendavat ette võtta. Jääb raskematel juhtumitel üle ühendada teenistuse huvid riigi või omavalitsuse huvidega ja põhjendada, et vallasekretär seisab riigi ja omavalitsuse huvide teenistuses ja järelikult kui ta tegevus on kahjulik teenistuse huvidele, siis on see kahjulik ka riigi ja omavalitsuse huvidele. Sellest seisukohast võib siis teha vastavad järeldused ning otsused.

Viimase seisukoha vastu tuleb aga vaielda kahel põhjusel. Esiteks ajaks see segamini teatavad kindlad haldusõiguslikud mõisted ja teiseks pole see vallasekretäride seisukohalt põrmugi pooldatav. Sest teenistuse huvides pole igakord ja just valdavas

enamuses vajalik vallasekretäri ametist vabastada, vaid piisaks ümberpaigutamist kas teisele samasugusele kohale või raske- mal juhtumil madalamale ametikohale (abisekretäriks).

Teenistuse huvides ametnikkude ümberpaigutamine pole uudne asi. Riigiteenistuse seaduse § 11. (RT 5 — 1934, art. 36 osa VII) järele võib ametisse määrav ülemus teenistuse huvides ametniku üle viia teise sama- või kõrgemalalgalisse ametisse. Õppejõudude teenistuse seaduse § 85 (RT 37 — 1934, art. 330) järele võib ka koolide õppejõude teenistuse huvides ümberpaigutada ühest avalikust õppeasutisest või õigustega erakoolist teise samasugusesse õppeasutisse, kusjuures ümberpaigutamisel võib suurema kooli juhataja kohalt viia väiksema kooli juhataja kohale või koguni juhataja või juhataja abi kohalt õpetaja kohale kas sama koolis või teises koolis.

Vallaseaduse järele pole vallasekretär enam vallaomavalitsuse esinduskogu (vallavolikogu) poolt valitav isik, s. o. nende ametisse määramisel ei kehti valimisprintsiip, vaid neid kinnitab ametisse Siseminister vallavanema poolt maavalitsuse esimehe kaudu esitatud kandidaatide hulgast või erandjuhtudel maavalitsuse esimehe ettepanekul. Seega kehtib vallasekretäri ametisse määramisel nimetamise printsiip nagu tavaliste riigiametnikkude määramiselgi, s. t. et vallasekretär on keskvalitsuse poolt ametisse seatav, kusjuures ilmneb analoogia koolide õppejõudude ametisse seadmise- ga. Ja sellepärast on täielik alus võtta tarvitu-

sele vallasekretäride suhtes teenistuse huvides ümberpaigutamise võimalust ühest vallaomavalitsuse teenistusest teise vallaomavalitsuse teenistusse.

Nii mõnigi kord kujuneb vallasekretäri tegevuse ümber selline olukord, et see mõjub halvavalt vallasekretäri teenistuse huvidele. Vallasekretär võib ise tubli ja asjatundlik isik omal kohal olla, kuid teenistuse huvides pole lubatav, et kujunenud halvastatud olukorras vallasekretär omale kohale edasi jääks. Teda päriselt ametist vabastada pole õiglane ega igakord põhjendatud. Sellistel erakorralistel juhtumitel seisab teenistuse huvides, et vallasekretär saaks ümber paigutatud teisele kohale. Selle tagajärjel leiab kujunenud halb olustik rahuldava lahenduse ilma, et vallasekretäri isik selle all nimetamisväärselt kannataks.

Need oleksid mõned mõtted ning soovid uue Vallaseaduse puhul. See seadus osutub esialgsel vaatlusel tõesti suure töö viljaks. Kui selles siiski mõned lüngad ilmnevad või mõnigi asi pole just nii korraldatud, kui vahest õigem või otstarbekohasem oleks, siis ei ole selles midagi imestada. Sest Vallaseadus on oma ulatuselt ja sisult suur seadus, mis hõlmab palju põhjapanevaid ning suunaandvaid mõtteid. Ei ole midagi siis iseäralikku, et sellises seaduses kõike pole suudetud täpsustada ja silmas pidada. Kui aeg on näidanud selle seaduse elulisust ja kui temas ajaldi võetakse ette vajalisi kohendamisi, siis peab sellegi seaduse iga kestma vähemalt 70 aastat, nagu see kestis tema eelkäijal — 1866. a. vallaseadusel.

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 13. Ühistegeliste piimatalituste maksustamisest tööstusmaksuga. Uue Vallaseaduse § 122 põhjal on vallavalitsusele antud õigus maksustada valla piires asuvaid tööstus-ettevõtteid vaatamata sellele, kas nad käivad riigi ärimaksu alla. RT 35 — 1937 avaldatud „Vallaomavalitsusemaksude määramise aluste ja ülemäärade määruse“ järgi vallavalitsused võivad maksustada või- ja juustuvalmistamise ning muid piimatööstusi 0,3%-ga aasta läbikäigult. Piimaühingute kohta, kes töötavad põhikirja alusel, ei ole mingisugust erandit tehtud. Kümmeaastat tagasi maksustas vallavolikogu kohaliku piimaühingu tol ajal kehtinud valla tööstusmaksu määrade alusel. Kuid Riigikohus, tugeses Otsemaksude seaduse (VSK V k. 1914. a.) § 453-le, tühistas vallavolikogu ot-

suse. Peamotiiviks oli asjaolu, et ühistegelised piimatalitused teotsevad põhikirja alusel ja töötavad põllumajanduse saadusi ainult ümber oma liikmeskonna huvides, ilma ärilise huvita. Põhjapaneva tähtsusega on aga see, et paljud piimaühingud ei tööta ümber ainuüksi liikmeskonna piimasaadusi, vaid teiste piimatoojate saadusi, ja teisi on mõnel juhul veel rohkem kui liikmeid. Sellega ei tööta ühing põhikirja alusel ainult liikmeskonna huvides, vaid suurimal määral eraisikute huvides.

Eeltoodu alusel palutakse selgitust, kas ühistegelised piimatalitused kuuluvad maksustamisele tööstusmaksuga?

Vastus: Otsemaksude seaduse (VSK V k.) § 453 vabastab ärimaksust rea tööstuslisi ettevõtteid, nende hulgas ka ühistegelised piimatalitused.

Kehtinud Valla- ja maaomaval. sisset., väljam., eelarv. ja aruan. ajut. seaduse (RT 18/19 — 1920 ja 3 — 1921) § 10-ga vallad olid õigustatud võtma oma heaks tööstusmaksu vallas asuvatelt ja tegevuses olevatelt kõigilt äri- ja tööstusettevõtelt. Selles seadusenormis puudus lisand: „vaatamata sellele, kas nad käivad ärimaksu alla“. Seetõttu Riigikohus asus seisukohale, et vallad on õigustatud tööstusmaksu võtma üksnes nendelt tööstusettevõtelt, mis „Ärimaksu seaduse“ (nimetatud ka „Otsemaksude seadus“, vt. Seaduste kokkuseadmise juhtnöörid — RT 101 — 1928) järgi on tööstuslikkudeks tunnustatud ja mille peale on tööstuslikkude äritunnistuste lunastamine sama seaduse järgi kohuslik. Nüüd aga 1. maist s. a. kehtima hakanud Vallaseaduse (RT 32 — 1937) § 122 õigustab vallaomavalitsusi võtma tööstusmaksu valla piires asuvailt äri- ja tööstusettevõtelt vaatamata sellele, kas nad käivad riigi ärimaksu alla. Otsemaksude seaduse § 453 p. 26-ga on ühistegelised piimatalitused vabastatud riigi ärimaksust äri- ja tööstusettevõtetenä, muidu ei oleks olnud vajadust neid seal üldse mainida. Seejärgi Vallaseaduse § 122 alusel ühistegelised piimatalitused peaksid kuuluma maksustamisele tööstusmaksuga valla heaks.

Küsimus nr. 14. Vallaomavalitsuse teenijate arstiabi. Kas vallasekretäri kutseta abil on õigus lapse sündimisega s. a. 10. mail ühenduses olevaid artiabi- ja arsti sõidukulusid vallaomavalitsuselt tagasi saada?

Vastus: Vallaseaduse (RT 32 — 1937) § 96 kohustab vallaomavalitsust andma oma pensioniõiguslikkudele teenijatele arstiabi ühistel alustel riigiteenijatega. Kuni s. a. 1. juunini riigiteenijatele anti arstiabi Valitsuseasutustes töötavate ametnikkude ja tööliste haiguse korral kindlustamise kohta ajutiste kodukorra määruste (RT 26/27 — 1920, 123 — 1922, 51 ja 73 — 1930 ja 29 — 1931) alusel. Tähenäatud määruste § 4² järgi anti sündisjuhtudel arstiabi tasuta, samuti tasuta võimaldab selle ka 1. juunist s. a. kehtima hakanud Riigiteenijate, -tööliste ja õppejõudude haiguskindlustuse seadus (RT 41 — 1937).

Seejärgi vald on kohustatud tasuma oma kantseliametnikule tema abikaasa sünnitamise s. a. 10. mail seoses olevad arstiabi kulud.

Küsimus nr. 15. Vallasekretäri asetäitja tasust. Kas vallasekretäri abi, kes on määratud sek-

retäri puhkusel oleku ajaks vallasekretäri asetäitjaks, on õigustatud saama selle aja eest palka sekretärina, samuti vastavaid lisatasusid teenistusvannuse tasu, kohtukirjutaja palga jne.? Jaataval korral palun tähendada ka vastav seaduslik alus.

Vastus: Vallaseaduse (RT 32 — 1937) § 97 õigustab vallaomavalitsuse teenijaid saama puhkeäega ühistel alustel riigiteenijatega. Puhkeäeg arvatakse teenistustasu hulka ja selle eest makstakse teenistustasu edasi. Riigiteenistuse seaduse (RT 149 — 1924 ja 31 — 1936) §-dega 25 ja 6² määratakse kunas, kuipikalt ja kuidas puhkeäega antakse ning kinnitatakse samuti, et puhkeajal saab riigiteenija teenistustasu edasi. Ei ole niisugust seadust, mis puhkusel viibivate riigi- või omavalitsusteenijate asetäitjatele määraks eritasu peale igapäevase ametikoha tasu. Teenijate asendamine puhkusel viibimistel on enamasti vastastikune, näiteks: kui A on puhkusel, siis asendab teda B, läheb B puhkusele, siis asendab teda A ja mõlemad saavad teenistustasu edasi oma ametikoha järele.

Küsimus nr. 16. Vallakohtu kirjutaja ametipidamise kohustusest. Kas vallasekretär ja teised valla kantselieitenijad on kohustatud pidama vallakohtu kirjutaja ametit, missuguse korralduse põhjal ja kas selle ameti eest on õigus nõuda eritasu?

Vastus: Balti kubermangude vallakohtu seaduse (VSK XVI k., 1914. a.) § 16-ga on vallakohtu protokollide kirjutamine ja kirjavahetuse toimetamine pandud vallasekretärile. Vallavolikogu, või kui kohtu ringkond koosneb mitmest vallast, nende volikogude ühendatud koosolek enese poolt tunnustatud vajadusel või vallakohtu nõudmisel võib otsustada vallakohtule eraldi kirjutaja koha asutamise, millisel juhul vallakohus ise valib omale kirjutaja Vallakohtu sead. §17 põhjal ja sellele määratakse ka eritasu sama sead. § 47 järgi. Kui vallakohtule eraldi kirjutaja kohta asutatud ei ole, siis kuulub vallasekretäri ülesannete hulka ka vallakohtu protokollide kirjutamine ja kirjavahetuse toimetamine ilma eriti selleks valimata ja selle eest eritasu määramata.

Valla kantseliametnikud võivad pidada vallakohtu kirjutaja ametit, kui see amet on otsustatud eraldi asutada, vallavanema loal Vallasead. (RT 32 — 1937) § 100 järgi.